

FORUM för
TRÄDGÅRDS
HISTORISK
FORSKNING

BULLETINEN

Nr 17 2004

ISSN 1652-2362

Redaktören har ordet

Efter lite övergångsstrassel med hemsidan så är vi nu igång igen med ett färskt nummer av bulletinen och förnyade sidor. Länksidan har börjat byggas ut och forskarregistret har utökats med några ytterligare namn. Jag, Katja Grillner, har numera redaktörsansvar för bulletin och hemsida samt är den som ansvarar även rent tekniskt för uppdateringar. Bidrag till Bulletinen och hemsidan, artiklar, recensioner, tips om böcker, länkar etc sändes till redaktionen per e-post under adress: katja@arch.kth.se
God läsning önskar Redaktionen!

Rubriker

[Forumnytt](#)

[Rapport](#)

[Notiser](#)

[Forskarnytt](#)

[Projektnytt](#)

[Avhandlingar](#)

[Recensioner](#)

[Boktips](#)

FORUMNYTT

Nyttillskott i Styrelsen

Inger Ernstsson, ny suppleant i styrelsen och hemmahörande i Göteborg: -
Min bakgrund är en fil kand i klassisk och nordisk arkeologi samt konsthistoria och min yrkesbana började på Arkeologiska museet i Göteborg. Efter hand breddade jag min utbildning med etnologi, mer konstvetenskap, kulturvård och konservering och arbetade vidare på olika kulturhistoriska museer. 1985 anställdes jag av Älvsborgs länsmuseum för att ta hand om Nääs slott, vilket innebar att förutom att ansvara för samlingar och utställningar även arbeta med byggnadsvårdsfrågor. Detta ledde snart till ett intresse för vård av hela kulturmiljöer inklusive parker och kulturlandskap.

Åren 1995 till 2000 arbetade jag med Gunnebo slott och drog där upp riktlinjerna för ett projekt som innefattade restaurering och rekonstruktion av hela slottsmiljön med byggnader, park, köksträdgård och lantgård. Åren

på Gunnebo innebar en hel del arkeologiska undersökningar i parken, detta har senare lett till att jag fortsatt med arkeologiskt undersökningsarbete i samband med restaurering av andra parker och trädgårdar. Bl.a. har jag under de tre senaste åren genomfört restaureringsläger med trädgårdsarkeologi i Svenska byggnadsvårdsföreningens regi.

Jag ser min roll i styrelsen som en "länk" mellan den forskning som bedrivs och det praktiska arbete som görs på "fältet".

Bengt Arvidsson, ny suppleant i styrelsen och hemmahörande i Lund:
- Min trädgårdshistoriska forskning har en teologi- och idehistorisk utgångspunkt och koncentrerar sig bl.a. kring frågor om förhållandet teologikonst. Den behandlar primärt teologiska bildfunktioner och bildspråk. Ett särskilt intresse ägnas åt naturen som symbol och i det sammanhanget trädgårdskonsten i teologisk litteratur och teologiskt innehåll i botaniska verk och i äldre trädgårdshandböcker. Särskilt den s.k. hortulus animae-litteraturen (själens örtagård) som blev vanlig under 1600- och 1700-talen har ägnas uppmärksamhet, inte minst därför att denna typ av litteratur ger värdefulla upplysningar om samtida trädgårdskonst och botanik. Allmänt behandlas i forskningen också trädgårdskonstens relation till religion och betydelse när det gäller existentiella frågor.

Kommande årsmöte

Nästa årsmöte kommer att gå av stapeln på Alnarp, SLU, och förläggas till oktober månad. Tema som planeras är 'vatten i trädgårdskonsten' ur ett idéhistoriskt perspektiv. Mer om detta i nästa bulletin!

RAPPORT

Forums Seminarium och årsmöte den 15-16 sept 2003

Hagearkeologi – Spor i jord

Seminarium i samarbete med Stiftelsen Bogstad Gård, Oslo. Föreläsningar av Riksantikvarie (No) Nils Marstein, Åsa Ahrlund, Rune Bengtsson, Madeleine von Essen, Per Arvid Åsen, Mette Eggen m fl samt fältövningar: Katarina Frost, Inger Ernstsson, Rune Bengtsson, Anne Kaurin m fl.

På söndagen 14 september inleddes seminariet med en halvdags exkursion till trädgårdar i Oslos omgivning:

- Oscarshall, ett kungligt lustslott byggt till Oscar I omkring 1850. Den danske arkitekten Johan Henrik Nebelung ritade byggnaden, interiörerna och trädgården. Resultatet blev ett litet sagoslott i en prydlig och pyntad terrasserad trädgård omgiven av en vild park.
- Kongsgården på Bygdøy där det funnits trädgårdsodling åtminstone sedan 1660-talet. Den nuvarande trädgården anlades i början av 1900-talet av drottning Mauds engelske trädgårdsmästare Charles Hubbard. Den innehöll stora perennrabatter, lökplanteringar, stenpartier och bäddar med sommarblommor. Trädgården förenklades så sent som 1991 men nu planeras en rekonstruktion.
- Oslo Ladegård, har medeltida ursprung och det har funnits en stor trädgård men det mesta försvann vid järnvägsutbyggnaden i slutet av 1800-

talet. På den lilla plätt som finns kvar står några gamla bergamottepäron. På platsen för en tidigare formell trädgård gjordes 1999 en nyanläggning. Den är närmast en historisk fantasi utan anspråk på autenticitet vare sig när det gäller växter eller utsmyckning.

– Linderud har däremot en välbevarad herrgårdsträdgård från 1700-talet. På entrésidan finns en allé, park och dammar som kan överblickas från den upphöjda gårdsplanen. Vid huvudbyggnadens gavlar finns rester av prydnadsträdgårdar och en hasselgång leder ner längs köksträdgården som innehåller gamla sorter av fruktträd, bärbuskar och rabarber. Från husets trädgårdsfasad leder flera terrasser ner till en kanal med karpar och bortom den en hårt beskuren lindallé och lövsal.

– Slottsparken i Oslo, anlades under första halvan av 1800-talet med alléer, dammar, blomsterbäddar och lusthus. Nu är den mer förenklad med uppväxta träd som skuggar marken. Restaurering av dammarna pågick och det fanns ett nyligen omplanterat lindhus.

Seminarieret hölls på Bogstad gård, som idag är ett museum med en komplett gårdsanläggning, trädgård och park. Gårdens lantbruk drivs av Oslo kommun och i ena flygeln finns en modern konferensanläggning.

Byggnaderna är från slutet av 1700-talet men i trädgården finns spår av de ändringar och tillägg som gjorts i anläggningen sedan dess. Forskningen kring trädgårdens historia har kommit ganska långt och nu pågick arbetet med att tolka spåren i trädgården. Veckan innan seminarieret gjordes en arkeologisk utgrävning i trädgården ledd av Katarina Frost. Flera seminariedeltagare hade kommit dit i förväg för att kunna delta i utgrävningen. De som arbetade med Bogstad befann sig i det intressanta stadiet då man kan börja ställa frågor och formulera hypoteser om trädgårdens utveckling. De ansåg att något måste göras åt trädgården för att den skulle bli begriplig för museibesökarna men vad som skulle göras var ännu inte bestämt.

Seminarierets föreläsningar utgick från Bogstad eller hade relevans för tolkningen av trädgården och planeringen för dess framtid. Trots seminarierets titel behandlades inte enbart trädgårdsarkeologi utan olika aspekter av tolkning och vård av en historisk trädgård. Föreläsningarna, visningarna av trädgården, parken och omgivningarna samt de praktiska övningarna handlade om att läsa spåren på och i marken, i träden, i örtfloran och i landskapet omkring trädgården. Programmet inleddes med Åsa Ahrlands föreläsning om tolkningen av parker och trädgårdar som historiska dokument och avslutades av Mette Eggen som talade om nödvändigheten av att förstå trädgårdarna som uttryck för en ekonomisk, social och kulturell situation. Trädgårdarna är oersättliga dokument över sin tids livsstil vilket gör det viktigt att bevara dem.

Den tvärvetenskapliga och tvärprofessionella bredden hos både föreläsare och deltagare bidrog till att peka på nya infallsvinklar och fördjupa kunskaperna.

Forum hade i början en inriktning enbart på trädgårdshistorisk forskning, man ville inte ägna sig åt frågor som gällde bevarande och vård av gamla trädgårdar. De senaste åren har dock synen ändrats och det av flera skäl. Den som forskar om historiska trädgårdar blir förr eller senare indragen

även i frågor som rör bevarandet av trädgårdarna. När man arbetar med restaureringar eller rekonstruktioner så aktualiseras helt andra frågor som man annars inte hade tänkt på, t ex vad hade de för sand på sandgångarna och var fick de den ifrån? Eller hur planterades lökväxter i det sena 1800-talets rabatter, en och en, i rader eller i grupp och i så fall hur många i varje grupp? Den som arbetar praktiskt med gamla trädgårdar har helt andra möjligheter att tolka källmaterialet än den som inte har den bakgrunden. Dessa dubbla erfarenheter har nu börjat sätta spår i forskning som handlar om trädgårdsmästarnas arbete och om metodutveckling inom trädgårdsvården.

Ett utökat utbyte mellan teoretiker och praktiker kan bara vara till fördel både för forskningen och för bevarandet av trädgårdarna. Det kan ske i form av fler seminarier liknande det på Bogstad, i form av gemensamma forsknings- och inventeringsprojekt och i form av tvärvetenskapliga expertgrupper vid åtgärder i historiska trädgårdar.

Maria Flinck

Forum skriver till Riksantikvarieämbetet

Med anledning av att Riksantikvarieämbetet under förra året beslutade att dra in sin enda experttjänst rörande historiska parker och trädgårdar fick styrelsen för Forum för trädgårdshistorisk forskning vid årsmötet i Oslo i september 2003 i uppdrag att göra en skrivelse i ärendet. Vi återger här Forums skrivelse samt det svar som kom från RAÄ i november. Omkring tio olika föreningar och institutioner lämnade in skrivelser. Alla fick samma svar. Skrivelsen återges i sin helhet nedan:

"2003 10 24

Till Riksantikvarien

Forum för trädgårdshistorisk forskning har med bestörtning tagit del av Riksantikvarieämbetets beslut att på grund av arbetsbrist dra in sin enda experttjänst rörande park- och trädgårdsfrågor vid Kunskapsavdelningen. Sedan 1990-talets början har intresset för forskning och bevarande av historiska trädgårdar ständigt ökat i Sverige, och det finns hittills inget som tyder på att det skulle stagnera.

Sverige har i enlighet med Florensdokumentet från 1982 åtagit sig att bevara vårt nationella trädgårdsarv. Lagen om kulturminnen ändrades av detta skäl 1988 så att trädgårdar – utan tillhörande byggnader – skulle kunna bli byggnadsminnen. Under de senaste åren har en uttalad vilja att bevara och forska kring hela miljöer och inte enbart enskilda objekt vuxit fram. Kunskapsuppbyggnad är en viktig väg för att nå större förståelse för värdet av vårt trädgårdsarv. Flera universitetsinstitutioner förmedlar idag undervisning med inriktning på trädgårdshistoria, bevarandefrågor och vård av trädgårdar. Forskning bedrivs inom bland annat landskapsarkitektur, konstvetenskap, stadshistoria och teologi. Resultaten av denna forskning kommer även Riksantikvarieämbetet till del.

Viktiga initiativ har under de senaste åren tagits för att ytterligare öka kunskapsuppbyggnaden och sprida värdet av forskning samt diskussion kring vård- och bevarandefrågor. Forum för trädgårdshistorisk forskning har sedan bildandet 1995 genom årliga forskningsseminarier med internationella forskare aktivt medverkat till denna kunskapsuppbyggnad. Föreningen för svensk byggnadsvård har sedan 1992 med stor framgång anordnat flera byggnadsvårdsläger med inriktning på trädgårdsarkeologi, nu

senast vid Slädene gård i Västergötland. Men ännu är det långt kvar till en optimal situation. Sverige har godkänt Florensdokumentet, men för att alla villkor ska anses vara uppfylla krävs det att våra historiska parker och trädgårdar dokumenteras och registreras. Ett rikstäckande register över parker och trädgårdar måste upprättas. Restaureringsideologier och vårdfrågor måste ytterligare diskuteras. Riksantikvarieämbetes medverkan i dessa frågor är absolut självklar och nödvändig. Forum för trädgårdshistorisk forskning finner det synnerligen anmärkningsvärt att Riksantikvarieämbetet drar in sin enda experttjänst för park- och trädgårdsfrågor vid en tid när trädgårdsforskningen och medvetandet om att bevara historiska trädgårdar går framåt mycket kraftigt.

Forum för trädgårdshistorisk forskning önskar mot bakgrund av den nu indragna tjänsten få besked om vilken målsättning och tidsplan Riksantikvarieämbetet har när det gäller kunskapsuppbyggnad, dokumentation och bevarande av historiska trädgårdar.

Forum för trädgårdshistorisk forskning"

Inkommet svar:

"Riksantikvarieämbetet har med intresse noterat det stora stöd som finns för behovet av expertkompetens inom park- och trädgårdsfrågor. Vi har dock i verksamhets- och budgetplanering för året bedömt att det inte finns utrymme för att hålla en särskild experttjänst inom området. RAÄ har ett mycket brett ansvarsområde som kräver bevakning och uppbyggnad av kompetens och nya kunskaper.

Det betyder inte att anser att frågorna inte har betydelse för den samlade kulturhistoriska kompetensen. Frågorna bevakas även fortsättningsvis och experttjänster kan vid behov hämtas in. Vi kommer att ta ansvar på samma sätt som vi gör inom andra expertområden genom riktade tidsbegränsade projekt.

Med vänlig hälsning

Inger Liliequist
riksantikvarie"

Trädgårdsarkeologiskt läger på Slädene Gård i Västra Götaland

Under två veckor i juli 2003 genomfördes ett restaureringsläger i trädgården vid Slädene Gård i Västra Götaland. Arrangör var Svenska föreningen för byggnadsvård i samarbete med Västergötlands museum och syftet var att försöka klarlägga vissa frågor angående trädgårdens ursprungliga utseende och förekomsten av ev. konstruktionsrester som förberedelse inför en restaurering. Lägre kunde genomföras tack vare bidrag från länsstyrelsen i Västra Götaland.

Slädene Gård i Västergötland omnämns redan på 1200-talet då gården ägdes av biskopen i Skara. 1652 ärvde Magnus Gabriel De la Gardie Läckö och 1678 fick han rätten att också bruka Slädene. På 1670-talet upprättades en generalplan över gården med byggnader, trädgård, djurgård, åkermark och impediment och under åren 1678-79 gjorde De la Gardie stora anläggningsarbeten där. Några år senare gjordes ytterligare en ritning över utförda anläggningar i trädgården.

Landskapsarkitekt Kolbjörn Waern, som gjort ett vårdprogram för trädgården, har utförligt beskrivit anläggningen utifrån de bevarade ritningarna. Enligt den nämnda planen har gården en sluten gårdsbildning och en trädgård med åtta mindre och fyra större kvarter. I trädgårdens mittaxel löper en bred gång och i mötet mellan de fyra stora kvarteren ligger en cirkelrund damm. På planen ses också, mitt emellan de åtta mindre kvarteren, en åttkantig plats med en likaledes åttkantig grundmarkering i centrum vars funktion är okänd. Trädgården omges av ett plank och utanför det ett öppet dike.

Under 1700-talets första hälft förminskades trädgården genom att de två östligaste kvarteren lades igen, kanske fick anläggningen då den nuvarande inramningen med träd istället för det plank, som syns med på de tidiga ritningarna. Trädgårdens mått efter förminskningen blev 180 x 130 m.

Det stora värdet i anläggningen på Slädene, menar Kolbjörn Waern, består i att både byggnad och trädgård har bevarat starka karaktärsdrag från tillkomsttiden. Att De la Gardie är upphovsman till trädgården placerar anläggningen i ett rikspolitiskt sammanhang som höjer det kulturhistoriska värdet.

Enligt vårdprogrammet är målsättningen för trädgården att behålla 1670-talets utseende med kvartersindelning.

De aktuella frågeställningarna inför undersökningen var:

- Hur avslutades trädgården mot väster, finns det några rester av en avsättningsmur med trappa så som det ser ut på den ursprungliga planen?
- Hur breda var gångarna – finns rester kvar av deras konstruktion och uppbyggnad?
- Finns några rester kvar av ett ursprungligt dräneringssystem?
- Hur är dammen konstruerad, finns det några konstruktionsrester kvar?
- Vad finns det för växter i trädgården idag och är det något av det som kan vara ursprungligt från anläggningstiden?

Undersökningen :

Fem schakt togs upp och grävdes för att få svar på de frågor som formulerats. Avsikten var i första hand att identifiera gångsystemet och fastställa mer exakt var kvartersgränserna låg. Schakten dokumenterades med totalstation och inmätningarna plottades in på de äldre planerna över trädgården sedan de rektifierats. Vid sökandet efter ev. dräneringar användes en alternativ metod med ”pekare” enligt slagrutemodell för att se om man kunde få indikationer på dräneringssystemets läge. Det visade sig att utslagen, som markerades och undersöktes, gav mycket bra resultat.

Konstaterandet av de ursprungliga dräneringsledningarna var ett viktigt resultat av undersökningarna. Ledningarna bestod av diken grävda ned i leran till ca 80 cm djup och ca 30 cm bredd i botten. Dikena var sedan fyllda med sten (10-20 cm storl.) till ca 25 cm höjd. Direkt över stenpackningen låg en lerlins som skydd för igenslammning medan två ”armar” av grus tillät vattnet att rinna ned i dräneringen.

Det visade sig att dräneringsledningar fanns på båda sidor om de undersökta gångarna och med hjälp av dessa kunde gångarnas exakta bredd läggas fast.

Gångarnas bärlager utgjordes av ett ca 10 cm tjockt lager lera med grusinblandning och på det låg ett ca 20 cm tjockt linsformat lager med sand och grus av olika fraktioner påfört i många omgångar.

Grävningarna vid dammen visade att den inte haft någon sten- eller träkonstruktion runt kanten utan endast var nedgrävd till ca 2 meters djup i den glaciala leran. Runt dammen fanns en ca 50 cm bred kant av lera som gick ända upp till torvkanten och utanför den iaktogs rester av en grusad gång.

Sökandet efter en terrassmur med en central trappa vid trädgårdens östra gräns gav inga egentliga konstruktionsrester som resultat, däremot konstaterades att det fanns en kraftig uppfyllnad med sten av varierande storlek i slänten vilket tolkades som att den tidigare muren raserats och jämnats ut.

En inventering och kartering av växtmaterialet visade att det fanns en del förrymda köksväxter kvar i trädgården, framför allt krusbärs- och vinbärsbuskar men även pepparrot och rabarber. Åldersbestämning gjordes dessutom på några av träden.

Avslutningsvis gjordes även planer och förslag till fortsatta restaureringsarbeten med dräneringar, gångar och odlingsförslag.

I lägret deltog 11 personer, så gott som samtliga med trädgårdshistorisk bakgrund, från Sverige, Norge, Tyskland och Polen. Som handledare medverkade Evalena Öman, Lidköpings kommun och Tony Axelsson, Västergötlands museum samt undertecknad.

Inger Ernstsson

NOTISER

"Suecia antiqua et hodierna" digitaliserad

Kungliga biblioteket har digitaliserat hela *Suecia antiqua et hodierna* och den finns nu tillgänglig på hemsidan tillsammans med mycket bra uppgifter om hela verket. Man kan söka efter alla illustrationerna och dessutom zooma in på detaljer.

Länk: <http://www.kb.se/suecia/default.asp>

Catharina Nolin

Institute of Historical Research - Seminars in the History of Gardens and Landscapes will begin in the summer term of 2004. All interested and those involved in academic research are welcome. The introductory series will concentrate on the interdisciplinary nature of this fairly recent body of academic thought. Meetings are at 5.30 pm on alternate Fridays in the Wolfson Room of the Institute of Historical Research (University of London).

Länk till [program](#)

Länk till IHR: www.history.ac.uk/ihrseminars/

Janet Waymark / Alan Powers

Ny kurs vid SLU Alnarp i vår:

Trädgård, park, landskap - Bebyggelsemiljöns gröna kulturarv (LPO375) 10 p halvfart/distans, vårterminen 2004.

Kursen vill bygga broar mellan kulturmiljövårdens praktik och det akademiska/yrkesmässiga trädgårdskunnandet genom studier av trädgård, park och landskap som en del av det bebyggelsehistoriska kulturarvet. Den vänder sig till studenter inom kulturvetenskap, bebyggelsemiljövård, arkitektur och landskapshistoria samt yrkesverksamma arkitekter, landskapsarkitekter, landskapsingenjörer, antikvarier, museitjänstemän m fl som vill fördjupa sina kunskaper om trädgårdar, parker och landskap samt tillägna sig metoder för deras bedömning t ex inom det bebyggelsehistoriska kompetensområdet eller i planeringssammanhang.

Kursen ges vid *Institutionen för landskapsplanering Alnarp*

Information om kursen via www.lpal.slu.se

Åsa Ahlklo

Konferens Dumbarton Oaks 6-8e maj, 2004

"Botanical Progress, Horticultural Innovations and Cultural Changes"

This joint symposium will explore how major developments in botany and horticulture impacted gardens, gardening, landscaping and science; how these disciplines depended upon ongoing social and cultural changes; and, more importantly, how botany and horticulture contributed to larger changes in social and cultural practices.

Mer information: <http://www.doaks.org/GLS2004Sym.html>

Ny samling till New York Botanical Garden

Under sommaren 2003 ställde biblioteket och arkivet i New York Botanical Gardens ut ett urval av en ny samling böcker och gravyrer donerade från Elizabeth K. Reilley i utställningen, *European Pleasure Gardens*. En fin katalog producerades för tillfället. Elizabeth S Eustis var curator och redaktör. Tematiseringen i utställningen är främst kronologisk och regional med undantag för en monter reserverad för fontäner och vattenkonst.

Temata sträcker sig annars från italienska renässansens villaträdgårdar, den franska barocken, över tyskland, engelska och franska landskapsparken, till 'medborgarparken'. Särskilt fascinerande var till exempel Stefano della Bellas sekvens av vyer från Villa Medici i Pratolino graverade på 1650-talet och förstås Humphry Repton's före och efter perspektiv.

New York Botanical Gardens arkiv och bibliotek - Mertz Library - är öppet för forskare - material kan sökas i katalogen på deras hemsida:

<http://sciweb.nybg.org/science2/MertzLibrary.asp>

Katja Grillner

EU:s kulturarvspris/ Europa Nostras priser

Nu är det dags att börja planera för ansökningar inför 2004 års tävlan. Det har ju gått ovanligt bra för Sverige och Norden de senaste åren vilket är roligt och visar på att vi har mycket att tillföra våra europeiska kollegor när det gäller sättet att hantera vårt kulturarv. Priskategorierna utökades 2003 när EU införde sina kulturarvspriser och tävlingen sammanfördes med Europa Nostras Award Scheme.

Idag består den av de tre huvudkategorierna 1. Outstanding projects on an European level, 2. Outstanding studies och 3. Dedicated service by individuals or groups. Den första kategorin är sedan indelad i a. Arkitektur, b. Kulturlandskap c. Konstsamlingar och d. Arkeologi. (Förr var Europa Nostras tävlan i huvudsak inriktad mot insatser inom restaurering och

förnyelse av byggnader och trädgårdar.) De mest uppskattade projekten inom de sex avdelningarna tilldelas EU:s kulturarvspris om 10.000 euro och det näst mest Europa Nostras medalj. Därutöver utdelas ett 25-tal diplom.

Juryen för 2003 års pristävlan har just sammanträffat i Haag och prisceremonin kommer att ske i Munchen den 4 juni. Till dess är det hemligt vilka projekt som premierats. Som medlem i juryen för kategori 1 kan jag dock meddela att den i år hade att hantera 126 projekt varav avd arkitektur bestod av 94 st, landskap 14st, konstsamlingar 11 st och arkeologi 7st. Avdelningen b. Culture landscape är vid och omfattar trädgårds- och landskapsprojekt men också upprustningar av det urbana offentliga rummet som torg- och platsförnyelser.

Mer information samt ansökningsformulär kan hämtas från Europa Nostras hemsida www.europanostra.org. eller kontakta mig direkt för vidare diskussion catherine@jordberga.se . Sista inlämningsdatum är den 15 september.

Catherine Paues-von Arnold

Dammer i historiske hager

Bogstad gård bjuder till ett nytt spännande seminarium den 13-14 september 2004 på temat vattenanläggningar i historiska trädgårdar, särskilt Bogstad gård.

[Länk till programutkast](#)

Trädgårdshistoria vid Stockholms Universitet

Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet ger till hösten på nytt kursen Trädgårdskonstens och landskapsarkitekturens historia. Kursen som är den enda av sitt slag vid en konstvetenskaplig institution i hela Norden omfattar 10 poäng och ges kvällstid. Kursen finns med i kurskatalogen för Stockholms universitet. Sista ansökningsdag är den 15 april.

Catharina Nolin

FORSKARNYTT

PROJEKTNYTT

AVHANDLINGAR

Licentiats avhandling:

Meike Schalk

The Organic and the City: Nature and Capitalism in Urban Thought
Institutionen för Landskapsplanering, SLU Alnarp. 2003

Key-words: Organic, city-countryside, capitalism, ideology, labour / work, mode of production, Marx and Engels, historical materialism, use and exchange value, Lefebvre, spaces of critique, culturalist / progressivist urbanism, metropolis, community, Geddes, region, valley section, synthetic thinking, type, individual, class, technology, freedom.

Abstract:

The thesis investigates the formation of urban thought based on the

emerging conflict between the city and the countryside during the course of urbanization through industrialization. As a consequence, it also investigates the question of the "naturalness" of the city. This naturalness refers in the first place to the dominant *mode of production* as expressed in Marx' concept of *use value* as opposed to *exchange value*. The nature of work (organic or alienated) determines not only the relationship to the ground, but also poses an imperative to common political and social action in Marx (revolution), Lefebvre (the right to the city), and Geddes (urbanism as a social movement), all of which aim towards the (re)installation of natural relationships.

This issue is studied in the first section of the thesis through a Marxist reading extending from Marx and Engels' early text *Die deutsche Ideologie* to Lefebvre's interpretation; and it is complemented in the second section through a presentation of various conceptions that attempted to grasp the phenomena of the modern city.

The thesis presents different attitudes to "space" and "place" in respect to the constitution of organic relationships (meaning empowerment). While for Marx revolutionary action replaces spatial projection, various thinkers since the end of the 19th century, e.g., Geddes, view urbanism as a cultural activity of the entire community, and consequently see transformative action extending from the embeddedness of the particular place and time. Three attitudes of early urban thought can be discerned: 1) Marx's *dialectics* of the opposition between city and countryside, and his view of the capitalist city as a place of conflict and contradiction, moving towards its own abolition because its bond with nature is broken, 2) Geddes' desire for *synthesis* as expressed in the autonomous organic city, and 3) the negative concept of the Metropolis, which dissolves the organic community as it *systematizes* all conflicts to manage economical as well as spatial growth.

The thesis may be ordered through Inga-Lill Olsson: inga-lill.olsson@lpal.slu.se

RECENSIONER

Ken Worpole

Last Landscapes - The Architecture of the Cemetery in the West

Ken Worpoles bok om de 'sista landskapen', det vill säga de landskap där vi får vår sista vila, begravningsplatserna, är på ett märkligt sätt ganska oengagerande. Den innehåller förvisso många vackra bilder och gör många intressanta observationer men den förmår egentligen inte berätta någon eller några gripande historier. Underrubriken är 'den västerländska begravningsplatsens arkitektur' vilket skapar en förväntan på någon slags saklig systematik i studien. Men boken saknar både djup och struktur. Det låter som en hård och kategoriskt avfärdande kritik. Men den väcker en tanke. Kanske är det så att detta laddade ämne, dödens platser, är alldeles särskilt svårt att hantera oavsett man söker djup eller systematik? Både som författare och läsare tränger sig en form av distansering in i arbetet att skriva eller läsa om döden. Jag fick en liknande känsla när jag läste *Minnets stigar* - Per Wästberg, Anita Theorell och Hans Hammarskiölds anekdotiska och

fotografiska resa genom Sveriges kyrkogårdar – en oerhört vacker bok, men på ett irriterande sätt lätt disträ, skummande på ytan över huvudet på alla dessa människoliv som gömmer sig under gravstenarna.

Worpole börjar och slutar emellertid sin bok med en viktig reflektion som förefaller vara grunden för hans engagemang i ämnet. Till skillnad från de som understryker döden som ett intet, en absolut negation, som vi aldrig själva kommer att uppleva, pekar han på dödens ständiga närvaro för oss efterlevande. Egentligen är det inte främst för de dödas skull som vi söker vackra eller passande begravningsplatser utan för oss levande som söker rum för tanken på de döda. En roman som på ett fantastiskt sätt gestaltar denna dödens närvaro i livet är *Alla namnen* - José Saramagos berättelse om tjänstemannen Senhor José på det Allmänna Civilregistret över levande och döda. Registrets bakre del expanderar av förklarliga skäl ständigt och på ett så opraktiskt sätt att de nyss döda alltid hamnar längst bak. Den Allmänna begravningsplatsen i samma stad följer samma princip som registret och växer därför som en bläckfisk och sväljer byar och bondgårdar i sin framfart med de nyss dödas gravar allra längst bort.

Worpole uttrycker en oro för vad han upplever som ett relativt ointresse bland arkitekter och landskapsarkitekter för begravningsplatsen som designuppgift och vill med sin bok öppna ögonen för denna rika kulturskatt som ständigt kräver ut- och ombyggnader efter mycket varierande idéer om vad som är ett rätt och riktigt sätt att begrava sina döda. Bokens problem, att den vare sig äger påtagligt djup eller struktur, kan kanske förklaras av den oerhörda variation den pekar på hos den västerländska begravningsplatsen och ritens historia. Man kan faktiskt fundera på om samlingsbeteckningen 'västerländsk' överhuvudtaget är meningsfull i detta sammanhang. Olikheterna är så fantastiskt stora att varje försök till samlad berättelse faller sönder och blir fascinerande men ganska förströdd.

Katja Grillner

BOKTIPS

Daniels, Stephen. *Humphry Repton: Landscape Gardening and Geography in Georgian England*, New Haven and London, Yale University Press (2000).

Patrick Eyres positiva recension av Daniels bok i *Studies in the History of Gardens and Designed Landscapes* (No1, Vol 23, 2003) tar upp boken som ett exempel på 'the new garden history' en trädgårdshistoria som anför ett brett sociokulturellt perspektiv i sin analys gärna kombinerat med andra vetenskapliga analyser som till exempel arkeologiska. Eyres andra exempel på böcker som tar upp denna 'nya' trädgårdshistoria är: Michel Conan (Red.) *Bourgeois and Aristocratic Encounters in Garden Art 1550-1850* (Washington DC: Dumbarton Oaks, 2002) och Tom Williamson *Polite Landscapes: Gardens and Society in Eighteenth-Century England* (Stroud: Sutton Publishing, 1998).

Hunt, John Dixon. *The picturesque garden in Europe*. Thames and Hudson. London 2003

'The Picturesque garden in Europe' behandlar både engelska och franska exempel och den omfattande estetiska teoribildning som gick hand i hand med utvecklingen av trädgårdskonsten. Utblickar ges även till övriga Europa och ett avsnitt om vår svenske representant för den pittoreska trädgårdskonsten - Fredrik Magnus Piper. Den är rikt och vackert illustrerad med fotografier, ritningar och målade vyer.